

آیت‌الله محمد مهدی خراسانی؛ مصحح بزرگ متون شیعی

برای ارج نهادن به مقام شامخ و آثار قلمی حضرت آیت‌الله
سید محمد مهدی خراسانی، بدون افزودن و یا کاستن متنی، شرح
زندگانی، آثار علمی و رسائل چاپ شده و نشده معظم‌له را در چند
مورد، در این جا، فرادید خوانندگان می‌نهییم.

۱. زندگی نامه خودنوشت

خود در شرح حال خویش می‌نویسد: «بنا بر آنچه که پدرم گفته است من در نجف اشرف به تاریخ نهم رجب ۱۳۴۷ق. زاده شده‌ام. قبل از این که به مکتب‌خانه بروم، مادرم مرا قرآن آموخت و وقتی وارد مکتب شدم خواندن و نوشتن بلد بودم. بعد از آن دروس حوزه را شروع کردم و دروس سطح و خارج را در حوزه علمیه نجف نزد اساتید بزرگوار گذراندم. برای تحصیل من مجالس علم بهترین مدرسه بوده است؛ مخصوصاً یکی از آن‌ها را که مرحوم پدرم به مدت سیزده سال در خاندان ما، هر روز عصر برگزار می‌کرد. هم‌چنین مجلسی علمی که هر پنج‌شنبه صبح در خانه ما برگزار می‌شد. من در این مجالس با حدیث و رجال حدیث و مشایخ علما آشنا شدم که بخشی از آن را در کتاب «ذکریاتی فی حیاتی» نقل کرده‌ام. بعد از رحلت پدر، مجلسی را هر جمعه برگزار می‌کنم. در این مجلس که نزدیک اذان ظهر برگزار می‌شود، درباره مناسبت‌ها و مسائل علمی صحبت می‌شود.

اهل دانش در این مجلس شرکت می‌کنند، مردم عادی هم در این مجلس حضور می‌یابند. به سال ۱۳۸۸ق. برای ادای فریضه حج به مکه مشرف شدم و آثار حج و منافع آن را لمس کردم که آشنایی با اساتید دانشگاه‌های مختلف اسلامی از

جمله عطاس، یکی از علمای فرهیخته و صالح، یکی از فواید آن سفر بود. آشنایی با او (عطاس) برای من سعادت بود. او از بزرگان ادب است که در مکه سکنا داشت و در مجلات عربی به دقیق بودن و قوت علمی ستوده می‌شود. او مرا با بسیاری از علمای آن‌جا آشنا کرد. محبت وی به من بعد از این که به نجف برگشتم ادامه داشت. برای بار دوم که در سال ۱۳۸۹ق. به مکه مشرف شدم، او از من پذیرایی کرد و مرا اکرام نمود که نشان از خلق و خوی بزرگوارانه او بود، سپس نسخه‌ای از کتاب «تذکره الألباب بأصول الأنساب» بٹی را که خود استنساخ کرده بود، به من هدیه کرد تا آن را تحقیق کنم. به سال ۱۳۹۴ق. نیز به مکه مشرف شدم و نسخه‌ای از کتاب را که تحقیق کرده بودم، به استاد عطاس هدیه کردم و او بسیار خوشحال شد و مقدمه‌ای بر کتاب نگاشت که در چاپ کتاب آن را آوردیم. دانش‌های ابتدایی و سطوح را از پدرم و شیخ محمدرضا عامری، سید محمود حکیم، شیخ محمدعلی تبریزی، شیخ علی سماکه حلی و شیخ صادق قاموسی فراگرفتم. سپس از محضر درس حضرات آیات عظام سیدابوالقاسم خوئی (م ۱۴۱۳ق.)، سیدعبدالهادی شیرازی و سیدمحسن حکیم بهره بردم. مشایخ من در نقل حدیث و روایت عبارتند از: مرحوم پدرم و شیخ محمدمحسن، معروف

۱۲. اختصاص، ابو عبدالله محمد بن محمد بن نعمان، معروف به شیخ مفید (م ۴۱۳ ق.):
۱۳. تذکرة الألباب فی الأنساب، شیخ ابی جعفر احمد بن عبدالولی بنی اندلسی (م ۴۸۸ ق.):
۱۴. منتقلة الطالبیة، از ابواسماعیل ابراهیم بن ناصر بن طباطبا (از علمای قرن ۵ ق.):
۱۵. روضة الواعظین، محمد بن فتال نیشابوری (شہید ۵۰۸ ق.):
۱۶. إعلام السوری بأعلام الهدی، ابوعلی فضل بن حسن طبرسی (م ۵۴۸ ق.):
۱۷. مکارم الأخلاق، رضی الدین ابی نصر حسن بن فضل طبرسی (قرن ۶ ق.):
۱۸. البیان فی أخبار صاحب الزمان علیه السلام، حافظ ابی عبدالله محمد بن یوسف گنجی شافعی (کشته شده در ۶۵۸ ق.):
۱۹. فلاح السائل، رضی الدین ابی القاسم علی بن موسی، معروف به سید بن طاووس (۵۸۹ - ۶۶۴ ق.):
۲۰. الألفین فی إمامة أمير المؤمنين علی بن أبی طالب علیه السلام، از جمال الدین حسن بن مطهر اسدی، معروف به علامه حلّی (۶۴۸ - ۷۲۶ ق.):
۲۱. جواهر الأدب فی کلام العرب، علاء الدین بن علی اربلی:
۲۲. تاریخ ابن الوردی، زین الدین عمر بن مظفر، مشهور به ابن وردی (م ۷۴۹ ق.):
۲۳. الکشکول، بهاء الدین محمد عاملی، معروف به شیخ بهائی (۹۵۳ - ۱۰۳۰ ق.):
۲۴. ینایع المودّة، سلیمان بن ابراهیم بلخی قندوزی حنفی (۱۲۲۰ - ۱۲۹۴ ق.):
- به آقابزرگ تهرانی (م ۱۳۸۹ ق.)، سید حسن بجنوردی (م ۱۳۹۵ ق.)، سید محمد صادق بحر العلوم (م ۱۳۹۹ ق.)، سید علی بهبهانی (م ۱۳۹۵ ق.)، سید عبدالعلی سبزواری (م ۱۴۱۴ ق.)، سید مرتضی خلخالی (م ۱۴۱۱ ق.)، سید علی بهشتی و از علمای اهل سنت: سید علوی بن عباس مالکی مکی، شیخ حماد انصاری، شیخ محمد ابی الیسر بن عابدین مفتی شام، شیخ محمد صالح قادری شامی، سید بن حمزه نقیب شامی، الحبيب محمد بن علوی حصرمی مالکی و مجدالدین مؤیدی الیمانی می باشند.

● ۲. آثار علمی (تصحیح)

۱. موسوعه ابن ادریس حلّی (م ۵۹۸ ق.):
۲. طب النبی (ص)، ابوالعباس مستغفری:
۳. طب الأئمة، بروایة أبی عتاب عبدالله بن سابور الزیات و الحسین ابنی بسطام النیسابوریین:
۴. طب الرضا علیه السلام، معروف به رساله ذهبیه:
۵. التوحید، ابو جعفر محمد بن علی بن حسین، معروف به شیخ صدوق (م ۳۸۱ ق.):
۶. إكمال الدین وإتمام النعمة، شیخ صدوق (م ۳۸۱ ق.):
۷. امالی، صدوق (م ۳۸۱ ق.):
۸. عیون أخبار الرضا علیه السلام، از صدوق (م ۳۸۱ ق.):
۹. خصال، صدوق (م ۳۸۱ ق.):
۱۰. معانی الأخبار، صدوق (م ۳۸۱ ق.):
۱۱. ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، صدوق (م ۳۸۱ ق.):

۲۵. نزهة الجلیس و منیة الأذیب الأنیس، از سید عباس بن علی موسوی مکی (۱۱۱۰ - حدود ۱۱۸۰ ق.)؛
۲۶. صلاة الجماعة و یلیه صلاة المسافر، آیت الله شیخ محمد حسین غروی اصفهانی کمپانی (۱۲۹۶ - ۱۳۶۱ ق.)؛
۲۷. ذیل کشف الظنون؛
۲۸. بغیة الطالب فی ایمان أبی طالب (علیه السلام)، نوشته سید محمد بن حیدر موسوی؛
۲۹. تركة النبی (علیه السلام)، نوشته حماد بن اسحاق ازدی مالکی بغدادی (م ۲۶۷ ق.).

۳. تألیفات

۱. موسوعة عبد الله عباس، حبر الأمة و ترجمان القرآن؛
۲. کشف بلدان منتقلة الطالبیة؛
۳. السجود علی التربة الحسينیة؛
۴. علی إمام البررة، شرح ارجوزه استادم آیت الله خوئی؛
۵. المحسن السبط مولود أم سقط؟؛
۶. حی علی خیر العمل؛
۷. مقدمات کتب تراثیه؛
۸. غریب القرآن؛
۹. نهیة التحقیق فی ماجری فی أمر فدک للصدیقة و الصدیق؛
۱۰. مزیل اللبس عن معجزتی شق القمر ورد الشمس؛
۱۱. نظرات فاحصة فی کتاب الطبقات الکبیر، نوشته محمد بن سعد کاتب واقدی (م ۲۳۰)؛
۱۲. معجم شعراء الطالبیین؛
۱۳. شذا العرف فی ضحایا الطف؛
۱۴. الظاهرة القرآنیة فی نهج البلاغة؛
۱۵. المهدی الموعود مولود و موجود؛
۱۶. سلوة الأفاضل فی المسائل و الرسائل؛
۱۷. قلائد العقیان فی ما قیل فی آل الخرسان؛
۱۸. علی المحک، صحابة و صحاح؛
۱۹. الکشف الصریح فی من رمی بالتجریح من رجال الصحیح؛
۲۰. ذکریاتی فی حیاتی؛
۲۱. المنحول و المخلخل من الشعر المهلهل. دیوان شعر است.
۲۲. بعيداً عن السياسة، دیوان شعر است؛
۲۳. جمع دیوان سید جعفر خرسان.

۴. رساله های چاپ نشده

۱. القناة المستقلة مستغلة أو مستغلة؛
۲. المشجر المبین لمن فی منتقلة الطالبیین لابن طباطبا؛
۳. اللباب فی تشجیر تهذیب الأنساب للعبید لی؛
۴. نشوة الأمانی (ارجوزه ای در نسب است)؛
۵. تعریب فصل من تاریخ قم للحسن بن محمد بن حسن قمی (م ۳۷۸ ق) (ترجمه بخشی از تاریخ قم است)؛
۶. وجیزة النبأ (ارجوزه ای است درباره رسول اکرم و آل عباس (علیهم السلام). بسیاری از آن گم شده است)؛
۷. شعر الحمانی العلوی؛
۸. التنویه فی المختومین «بویه»؛
۹. بیان الدلائل العلیلة فی الأخبار الدخیلة

حسن ختام این نوشتار را با مطلبی از استاد رسول جعفریان در ملاقات خود با سیدمحمد مهدی خرسان آورده، که می‌گوید: «قرار بود ساعت ده صبح به دیدن آقای آیت‌الله سیدمهدی خرسان برویم. خانواده خرسان از خانواده‌های مشهور روحانی در نجف هستند. پدر ایشان سیدحسن خرسان بود که تصویرش در اتاق موجود بود. زیر آن نوشته بود که صبح روز یکشنبه، ۱۲ جمادی الاول سال ۱۴۰۶ درگذشته است. در این اتاق، تصاویر و خطوط جالب دیگری هم وجود داشت و فضا را تاریخی کرده بود. آقای سید مهدی خرسان، فقیه و مصحح آثار و متون شیعی است. کتاب مفصلی هم درباره ابن عباس دارد که در دست چاپ است. فارسی را به خوبی می‌دانست و حتی تعبیرهای جالبی مثل این جمله «کمیتم لنگ است» به کار می‌برد. این نمونه را مثال زدم که معلوم شود تا چه اندازه در نجف، فارسی رایج است. پسرش هم فارسی می‌دانست. سال گذشته کتاب او در باب امام علی علیه السلام با عنوان «علی امام البررة» کتاب سال ولایت شناخته شد و جایزه گرفت که در همین روز آقای معراجی جایزه‌شان را به وی تحویل داد.

(نقد وردی است بر آنچه که صاحب قاموس الرجال نوشته است):

۱۰. منتخبات المهدی من کتاب المجدی، نوشته عمری در نسب؛

۱۱. خدیعة الشوری؛

۱۲. الأبناء الثلاثة بأقلام أنصارهم، ابن تیمیه ابن عبد الوهاب بن مسعود؛

۱۳. من هنا وهناك (منتخباتی از کتب مختلف و نوادر و فتاوی‌ای عجیب؛

● ۵. آثار از بین رفته؛

اما آثاری که از بین رفته و تنها بخشی از آن‌ها به جا مانده است:

۱. منتخبات التدوین و الضیافة مع الإضافة؛

۲. أسانید الطوسی فی أمالیه (از آن دفتری بدون مقدمه به جا مانده است)؛

۳. المستند الوجیه فی أسانید الفقیه فی قصاصات (بخشی از آن از بین رفته است)؛

۴. تعریب خاورشناسان مرحوم ابوالقاسم سحاب (بخشی از معجم المستشرقین که در روزگار جنگ جهانی دوم آن را ترجمه کرده بودم. برگ‌های خورده شده از آن به جا مانده است)».

پروفیسر علی رضا علی صاحبزادہ

پرتال بین علوم انسانی